

אורים ותומים

לדעת אמת אם לבבך יאווה
אורים ותומים וסודם אהוה
ראה כל גויה לנכבד בנוה
בסתר בסדר ואתה תצוה.¹

וַנִּתֵּן אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתְּמִיּוֹם וְהָיוּ עַל לֵב אֶהְרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי ה' וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לִפְנֵי ה' תְּמִיד: (שמות כח ל).²

רש"י שמות פרק כח פסוק ל – השם המפורש

את האורים ואת התומים - הוא כתב שם המפורש, שהיה נותנו בתוך כפלי החושן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו.³ ובמקדש שני היה החושן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר: "ושאל לו במשפט האורים" (במדבר כז כא).⁴

רמב"ן שמות כח ל פרשת תצוה – מסכים עם רש"י ותוקף את פירוש אבן עזרא

"ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים" - סבר רבי אברהם להתחכם בענין האורים והתומים ואמר (בפסוק ו) כי הם מעשה אומן כסף וזהב, והאריך בעניינם כי חשב שהם על הצורות שיעשו בעלי הכוכבים לדעת מחשבת השואל. ולא אמר כלום. אבל הם כדברי רש"י, כתב שם המפורש נתון בין כפלי החושן ... והראיה, כי לא נזכרו אורים ותומים כלל במעשה האומנים, ולא הזכירם להם בצוואה (בציווי) ולא במעשה כלל. ... ולא אמר ויעש האורים והתומים ... כי לא היו מעשה אומן, ולא היה לאומנים ולא לקהל ישראל בהם מעשה ולא נדבה כלל. אבל הם סוד מסור למשה מפי הגבורה, והוא כתבם בקדושה, או היו מעשה שמים.⁵

מסכת יומא דף עג עמודים א-ב – כיצד שואלים וכיצד נענים

תנו רבנן: כיצד שואלים?⁶ השואל פניו כלפי נשאל והנשאל פניו כלפי שכינה ... אין שואלים בקול ולא מהרהר בליבו, אלא כדרך שאמרה חנה בתפילתה ... אין שואלים שני דברים כאחד ואם שאל – אין מחזירין אלא אחד.⁷ ואף על פי שגזירת נביא חוזרת, גזירת אורים ותומים - אינה חוזרת, שנאמר: "במשפט האורים".

¹ זה הפיוט של אברהם אבן עזרא בו הוא פותח את פירושו לפרשת תצוה ומרמז על סודות האורים ותומים. ואנו אין לנו אלא מדרשים ופרשנים ואת פירוש אבן עזרא נזכיר להלן בקצרה.

² ועל החושן היו חקוקים שמות שנים עשר שבטי בני ישראל על שתים עשרה האבנים (ראה דברינו [ונשא אהרון את שמות בני ישראל](#) בפרשה זו) והוא עצמו היה נתון ע"ג האפוד. ראה הפסוקים שם.

³ נראה לומר: משפט את דבריו. אבן עזרא מפרש תומים מלשון תמימים ורמב"ן: "מכוחם יהיה לב הכהן תמים בידיעת ענין האותיות שהאירו לעיניו". ובגמרא להלן: "שמשלימים את דבריהם" - לא רק מלשון שנעשו מבוארים וברורים וגם שהתקיימו והושלמו.

⁴ כפל בתוך כפל. כפל לשון בתוך כפלי החושן. משפט הוא ישות תחבירית: אוסף מילים מסודר שמביע משמעות כלשהיא, אך גם ישות משפטית: פסק דין או אפילו התהליך המשפטי כולו. וכן הוא באנגלית: Sentence שבא מלטינית. ובשפות אחרות? ועכ"פ, לפי רש"י מדובר בכתב - סט אותיות - שהיה על החושן ולא בבגד או כלי כהונה נוסף. מעט מפרשים מתמודדים עם ההסבר מה היו בדיוק האורים והתומים (לא מה תפקידם שנראה להלן).

⁵ רמב"ן (לשם שינוי) מסכים עם פירוש רש"י ותוקף (לא לשם שינוי) את פירוש אבן עזרא שנמצא בפסוק ו בפרק שלנו בתחילת מעשה בגדי הכהונה. הפיסקה בדבריו של אבן עזרא אליה מכוון רמב"ן, היא: "והאורים, לא התומים, זהב וכסף היו". ראה דבריו של אבן עזרא באריכות שם שהם סתומים וקשים, כפי שהוא מעיד על עצמו בסוף דבריו שם: "זה הסוד לא יכולתי לכתבו ... כי לא יביננו מי שלא למד ספר המידות, וסוד מלאכת שמים. ואין צורך להאריך בצורת האפוד והחושן והטבעות". ושיטת רב האי גאון ששניהם מזכירים איננה לפנינו. אבל גם רמב"ן לא פוסל את האפשרות המיסטית כשהוא חותם את ביקורתו הקשה: "או היו מעשה שמים".

⁶ באורים ותומים? דברי גמרא אלה מפרטים ומסבירים את דברי המשנה שם (יומא פרק ז משנה ה): "באלו נשאלין באורים ותומים. ואין נשאלין אלא למלך ולבית דין ולמי שהצבור צריך בו". והכל אגב פירוט בגדי הכהונה של הכהן הגדול (מסכת יומא, עבודת יום הכיפורים) שאחד מהם הוא החושן שהיה נתון ע"ג האפוד ובו האורים ותומים.

⁷ על הראשון. רק על השאלה הראשונה מחזירים האורים ותומים תשובה.

למה נקרא שמן אורים ותומים? אורים - שמאירין את דבריהן, תמים - שמשלימין את דבריהן ... כיצד נעשית? רבי יוחנן אומר: בולטות, ריש לקיש אומר: מצטרפות.⁸ - והא לא כתיב בהו צד"י! - אמר רב שמואל בר יצחק: אברהם יצחק ויעקב כתיב שם. - והא לא כתיב טי"ת! - אמר רב אחא בר יעקב: שבטי ישורון כתיב שם.⁹ כל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו - אין שואלין בו, שהרי שאל צדוק ועלתה לו, אביתר ולא עלתה לו¹⁰ ... ואין שואלין אלא למלך ... דאמר קרא: "ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים". הוא - זה מלך, וכל [בנין] ישראל אתו - זה משוח מלחמה, וכל העדה - זו סנהדרין.¹¹

ספרי דברים פסקא שמת - כינוי ושבח לכהן הגדול

"תומיך ואוריך לאיש חסידך - מי שעתיד ללבוש אורים ותומים. לאיש חסידך - למי שנעשו לו חסדים על ידי בניך. אשר נסיתו במסה, הרבה ניסיונות נסיתו ונמצא שלם בכל ניסיונות.¹²

בבא בתרא דף קכב עמוד א - בחלוקת הארץ

ולא נתחלקה (הארץ) אלא בגורל ... ולא נתחלקה אלא באורים ותומים ... הא כיצד? אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו. וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו. והיה מכוין ברוח הקדש ואומר: זבולון עולה - תחום עכו עולה עמו ... וחוזר ומכוין ברוח הקדש ואומר: נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו וכן כל שבט ושבט.¹³

⁸ ראה רש"י וטטינזלץ בגמרא שם שהסבירו מה הוא "מאירים" - מפרשים, "משלימים" - מתקיימים, "בולטות" - במקומן, ו"מצטרפות" - מתחברות, בעיני הכהן הקורא או ממש. ראה עוד ברמב"ן בפרשתנו שמסביר כיצד פעלו האורים והתומים: "כי כאשר שאלו מי יעלה לנו אל הכנעני בתחילה להילחם (שופטים א א) היה הכהן מכוין בשמות שהם האורים, והאירו לעיניו אותיות יהודה, ויר"ד מלוי, ועי"ן משמעון, ולמ"ד מלוי, וה"א מאברהם הכתוב שם על דעת רבותינו (יומא עג ב). או שהאירה פעם אחרת לנגד עיניו ה"א מיהודה. והנה כאשר האותיות מאירות אל עיני הכהן עדין לא ידע סידורן, כי מן האותיות אשר סדרו מהן "יהודה יעלה" היה אפשר להעשות מהם "הי הד עליה", או "הי על יהודה", ותיבות אחרות רבות מאד, אבל היו שם שמות הקדש אחרים נקראים "תומים", מכוחם יהיה לב הכהן תמים בידיעת ענין האותיות שהאירו לעיניו. כי כאשר כיון בשמות האורים והאירו, חוזר מיד ומכוין בשמות התומים. ועודם האותיות מאירות לעיניו, ויבא בלבו שחיבורם "יהודה יעלה". שני תפקידים כאן: "אורים" - שמאירים את האותיות הרלוונטיות, ו"תומים" שמסייעים לכהן לחבר את האותיות למשפט משמעות.

⁹ לפי שיטה זו, התשובה באורים ותומים ניתנה מאבני החושן. אלא ששמות שנים עשר השבטים שהיו על החושן: ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולון דן נפתלי גד אשר יוסף בנימין אינן מכילות את כל אותיות האל"ף ב"ת. חסרות האותיות: צד"י, ח"ת, ק"ף, וט"ת. הגמרא שואלת על צד"י תחילה. הוספת שמות האבות: אברהם, יצחק יעקב פותרת את שלוש האותיות הראשונות החסרות (הכל מיצחק, אברהם ויעקב לא מוסיפים שום אות חסרה) והט"ת שעדיין חסרה משתלמת מהמילים שבטי ישורון. סופו של דבר, על אבני החושן היו כתובים שמות השבטים כתולדותם, החל מראובן שהיה כתוב על אודם וכלה בבנימין שהיה כתוב על ישפה, ולמעלה מהם שורה עם שמות האבות אברהם יצחק יעקב ולמטה שבטי ישורון או שבטי יה (או ישראל). ראה רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ט. וראה בעיונים לטטינזלץ בגמרא שם שמסביר רמב"ם זה. ובנושא זה הארכנו כאמור לדון בדברינו [ונשא אהרון את שמות בני ישראל](#) בפרשה זו.

¹⁰ צירוף אותיות אינו מספיק, צריך גם את שאר הרוח את ההארה הפנימית לצד הארת האותיות. הכהונה צריכה לנבואה כפי שנראה בגמרא סוטה להלן. שם גם נראה מתי שאל צדוק הכהן באורים ותומים "ועלתה לו", ואילו אביתר שברח עם האפוד אל דוד בעקבות הריגת כהני העיר נב "לא עלתה לו" (שזה לכאורה כנגד פשט הפסוקים בספרים שמואל א ו-ב).

¹¹ וכן הוא בספרי במדבר פסקא קמא: "ולפני אלעזר הכהן יעמוד" - שהיה יהושע צריך לאלעזר ואלעזר צריך ליהושע. ושאל לו - שומע אני בינו לבין עצמו? תלמוד לומר: במשפט האורים. שומע אני בקול גדול? תלמוד לומר ושאל לו, הא כיצד? ועמד ומדבר בשפתותיו וכהן גדול משיבו על שאלותיו. הפסוק אותו דורשים הגמרא והספרי הוא בספר במדבר פרק כז פסוק כא: "ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וככל העדה". זהו הפסוק השני בתורה בו מוזכרים האורים (בלי התומים) והוא הראשון בו מוסבר תפקידם ולמה שימשו והרבה הלכות לומדים ממנו, בראשן ההלכה ש"אין שואלים אלא למלך". יהושע הוא המנהיג הראשון בו מודגשת מערכת היחסים בין הרשות המבצעת (המלך) לרשויות האחרות: כהונה וסנהדרין (ונבואה). ומה היה בתקופת משה? הרי הוא נצטווה על האורים ותומים במשכן!

¹² זה הפסוק השלישי (והאחרון) בו מוזכרים האורים ותומים בתורה, הגם שכאן זה יותר על דרך המליצה והתיאור בברכת משה לשבטו, שבט לוי. תומיך ואוריך - זה אהרון. איש חסידך - זה משה עצמו (וקצת קשה איך משה מדבר על עצמו). והשאלה שוב היא האם משה השתמש באורים ותומים? האם איש חסידך עמד מול תומיך? האם משה עמד מול אהרון כמו שיהושע עמד לפני אלעזר? שמעתי אומרים (לא ראיתי כתוב) שמשה עצמו לא נעזר באורים ותומים. זאת, הן בשל הפסוק שהבאנו לעיל לגבי יהושע (במדבר כז כא) והן משום שעל משה נאמר: "פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' ביט" (במדבר יב ח). ומה גם שיש דעה שמשם שימש כל העת ככהן גדול לצד אהרון (שמות רבה לו א). ואם כך, רק מתקופת יהושע ואלעזר נכנס העניין לתוקף ובתקופת משה (ואהרון) לא נהגו כלל האורים והתומים. אבל נראה שלא כולם סוברים כך. ראה רש"ם בבא בתרא קכא ע"ב על הגמרא האומרת "עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דיבור עם משה" ואלה דבריו: "אלא אם הוצרכו לדיבור כגון במעשה דקרח שהיה אחר מעשה המרגלים היה מדבר על ידי מלאך או באורים ותומים". ובמרומז אפשר להבין זאת גם מדברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה ו א: "אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא על פי המלך ועל פי נביא ובאורים ותומים ועל פי סנהדרין של שבעים ואחד זקנים ... ומשה רבינו מלך היה". וראה גם ויקרא רבה א ד: "אז דברת בחזון לחסידך ... מדבר במשה שנדבר עמו בדבור ובחזיון ... שהיה משבטו של לוי שכתוב בו תומיך ואוריך לאיש חסידך". ראה שם. וזה נושא מעניין אם משה היה כפוף לאורים ותומים אם לאו, אך אכמ"ל וגם חסרים לנו מקורות.

¹³ ובירושלמי יומא פרק ד דף מא עמוד ב: "בשלשה דברים נתחלקה ארץ ישראל: בגורלות, באורים ותומים ובכספים ... אמר ר' אבין: אילמלא שנתן הקב"ה חן כל מקום בעיני יושביו לא הייתה ארץ ישראל מתחלקת לעולם". אז לא רק רוח הקודש והגורל משלימים את האורים ותומים אלא גם "חן המקום על יושביו", היינו, שכל אחד השלים עם מה שקיבל ולמד לאהוב את מקומו. ראה בראשית

ברכות דף יב עמוד ב – אצל שאול המלך הראשון

"ויואמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי. ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתים נלחמים בי וה' סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות ואקראה לך להודיעני מה אעשה". ואילו אורים ותמים לא קאמר - משום דקטליה לנוב עיר הכהנים.¹⁴

במדבר רבה כ כ – בין ניחוש וקסם ובין אורים ותומים

"כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל" - הרי אתה מחזר ומנחש ומקסם באיזה מקום תשלוט בהם, והם אינם כן; כשהן צריכין להלחם בשונא, עומד כהן גדול ולובש אורים ותומים ונשאל בהקב"ה. וכל הגוים מקסמים ומנחשים, ואלו משברין אותם בתשובה ומבטלים קסמיהם.¹⁵

מכילתא דרבי ישמעאל משפטים מס' דנזיקין משפטים פרשה טו – לא במקום בית דין

ונקרב בעל הבית אל האלהים. שומע אני לשאול באורים ותומים? תלמוד לומר: אשר ירשיעון אלהים, לא אמרתי אלא אלהים שהם מרשיעין.¹⁶

מסכת יומא דף כא עמוד ב – אינם בבית שני

חמישה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים.¹⁷

מסכת סוטה – כיצד ומתי בטלו או פסקו האורים ותומים

משנה, פרק ט משנה יב: משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים.

ובגמרא שם (סוטה מח ע"ב): "משמתו נביאים הראשונים. מאן נביאים הראשונים? אמר רב הונא: זה דוד ושמואל ושלמה.¹⁸ רב נחמן אמר: בימי דוד זימנין סליק וזימנין לא סליק, שהרי שאל צדוק ועלתה לו, שאל

רבה לד טו ועוד. ומעניין שבספר יהושע עצמו, למרות הציווי בספר במדבר, לא מצאנו שימוש באורים ותומים, לא מפורש ולא משתמע. ראה מעשה עכן שהוכרע בגורל ובהודאה עצמית. והרגישו בכך המפרשים בספר שופטים דווקא, אשר בא לאחר ספר יהושע ופותח במילים: "ויהי אחרי מות יהושע וישאלו בני ישראל בה" ושם מציינים המפרשים שאלה הם אורים ותומים (ראה הדוגמא "יהודה יעלה" שנותן הרמב"ן בהערה 8 לעיל). אז מה עם תקופת יהושע עצמה? מדוע שם לא שמענו ששאלו בה? ראה פירוש רלב"ג שופטים פרק א פסוק א: "סיפר שאחרי מות יהושע שאלו בני ישראל בה", רוצה לומר באורים ותומים, מי מהשבטים יעלה בתחילה ... וראוי שנדע שאין הרצון בזה שלא היו נשאלין באורים ותומים בימי יהושע, כי התורה העידה כי בימי יהושע ג"כ ישאלו במשפט האורים". ראה דבריו במלואם שם שמסביר שכן שאלו בתקופת יהושע.

¹⁴ וביקרא רבה כו ז הלשון הוא: "אמר ר' יצחק ב"ר חייא: (משלי יד) לב יודע מרת נפשו, שאילו אמר לו באורים ותומים היה לו לומר אתה הוא שגרמת על עצמך לא אתה הוא שהכית נוב עיר הכהנים". לשאל יש "יחסים" לא טובים עם האורים ותומים. לא רק בגלל הריגת נוב עיר הכהנים, אלא עוד לפני כן כאשר הוא שואל ולא באמת נועץ בהם, ככהן ובנביא. ראה פסיקתא רבתי (איש שלום) פרשה ח: "שאלו עומד ונשאל לאורים ותומים והפלשתים באים עליו והניח את האורים ואת התומים שהיה עומד ונשאל בהם וברח. לא עשה, אלא זמן אחד היה עומד ונשאל באורים ובתומים באו הפלשתים עליו אמר לכהן אסוף ידיך ... ולא המתין עד שיגמור". על רקע יחס זה של שאלו (המלך הראשון) לאורים ותומים, מבליטים חז"ל את יחסו החיובי של דוד. ראה שוב בפסיקתא שם: "בשעה שהלך שמואל למשוח את דוד היו מלאכי השרת מקטרגים לפני הקב"ה אמרו לו למה אתה נוטל את המלכות ונותנה לדוד, אמר להם הקב"ה אומר לכם מה בין שאול לדוד". ראה גם יבמות עח ע"ב: " ... בדקו ולא מצאו. אמר: אין הדבר תלוי אלא בי, מיד: ויבקש דוד את פני ה'. מאי היא? אמר ריש לקיש: ששאל באורים ותומים". לעומת זאת דוד שואל ב"אפוד אביתר" (שמואל א פרק כג) שהוא מחוץ למשכן וודאי לא היה זה החושן שעל הכהן הגדול. וכבר חקרו ודרשו נושא קשה זה המפרשים, ראה אבן עזרא שמות כח ו (ד), רמב"ן שמות כח ל ועוד. ואכמ"ל ודי לנו בסקירה היסטורית קצרה זו.

¹⁵ אלה דברי בלעם בללק (עפ"י המדרש כמובן) כאשר הוא מסביר לו מה ההבדל בין קסמים ונחשים ובין לשאל נביא ובאורים ותומים (ראה רש"י על הפסוק שם בפרשת בלק). ורשב"ם בפרשתנו אומר: "אורים ותומים - כעין השבעות על שמות בדבר הקדושה שהיה נותן בחשן להגיד משפטן וצורכיהם. אם האומות מגידים להם תרפים וקסמים שלהם ברוח טומאה, להבדיל כמה הבדלות בין טומאה לטהרה, קל וחומר לקדושה שמגדת". בין טמא לטהור, כשר וטרף, שבת וחול, מותר ואסור - כחוט השערה.

¹⁶ אולי דווקא על רקע הביטוי "משפט האורים" (ראה גם "משפט בני ישראל" בפסוק הבסיס בו פתחנו) חשוב להדגיש שלאורים ותומים אין שום השפעה בענייני הלכה ודין. לשלושה רועי בקר - בשר ודם - יש. לשם המפורש הנתון בין כפלי (קפלי) החושן - אין. ואולי לכן לא נעזר בהם יהושע במקרה של עכן. זאת ועוד, האורים ותומים היו נתונים על "חושן המשפט" משם נלקח שמו של החלק בשולחן ערוך (ראה דברינו הערוכים [על השולחן](#) בפרשת תרומה והשתא) הדין בהלכות ממונות ונזיקין. ההלכה נקבעת בחושן המשפט ולא באורים ותומים שהיו עליו.

¹⁷ בבית שני אין אורים ותומים. אבל יש עוד נבואה (בתחילתו) ואח"כ רוח קודש ובת קול של בית המדרש. ראה רמב"ן בפרשתנו שמתייחס לגמרא זו ואומר: "וזאת מדרגה ממדרגת רוח הקדש, היא למטה מן הנבואה, ולמעלה מבת קול שמשתמשים בה בבית שני לאחר שפסקה הנבואה ופסקו אורים ותומים כמו שהזכירו רבותינו".

¹⁸ עפ"י רב הונא, וכן גם משתמע בדברי רב נחמן הסמוכים, כבר בתחילת בית ראשון, אחרי מות שלמה, פסקו האורים ותומים, כפי שאמנם לא נזכרת שאלה באורים ותומים במקרא אחרי דוד ושאלו (גם לא בימי שלמה, אבל כן בימי השופטים כפי שראינו לעיל). אבל למסקנת הגמרא להלן פסקו סופית האורים ותומים בסוף בית ראשון והמחשבות שאולי יחזרו בתחילת בית שני עם שיבת ציון, נכזבו.

אביתר ולא עלתה לו¹⁹ ... מתיב רבה בר שמואל: "ויהי לדרוש אלהים כל ימי זכריה המבין בראות אלהים" (דברי הימים ב כו ה), מאי לאו באורים ותומים! לא, בנביאים. תא שמע: משחרב בית מקדש ראשון - בטלו ערי מגרש, ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, ואם לחשך אדם לומר: "ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ותומים" (עזרא ב סג), אמור לו: כאדם שאומר לחבירו עד שיחיו מתים ויבוא משיח בן דוד.²⁰

ויקרא רבה פרשה ל ולקחתם לכם – הדורות הללו שאין להם אלא תפילה

"פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם" (תהלים קב יח). ר' יצחק פתר המקרא בדורות הללו, שאין להם לא מלך ולא נביא, לא כהן ולא אורים ותומים. ואין להם אלא תפילה זו בלבד. אמר דוד לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, אל תבזה את תפילתם.²¹

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: ראה אסתר רבה ד א שיש גם קשר בין פורים לאורים ותומים ודווקא זה שפסקו רוח הקודש והאורים ותומים פעל לטובת מרדכי ואנשי דורו שהודות לכך נצלו משיגונותיו של אחשוורוש שביקש מהם לחרוץ את דינה של ושתי. וברוב השנים שאינן מעוברות, פרשת תצוה היא גם פרשת זכור וחלה לפני פורים.

¹⁹ כאן אנו צריכים להשלים חוב שהבטחנו לעיל בגמרא יומא הערה 10. מפשט הפסוקים לא משתמע כדברי הגמרא. לגבי צדוק לא נזכר בשום מקום ששאל באורים ותומים, ואדרבא, לגבי אביתר שהצליח להימלט עם האפוד אל דוד כאשר שאול הרג את כל כהני נב (שמואל א כג ו), מסופר במקרא שפעמיים שואל דוד אותו בנושא האפוד כיצד לנהוג, ונענה (שמואל א כג ט כאשר דוד בורח מבני קליעה, ובשמואל א ל ז במרדף אחרי עמלק ששרפו את צקלג). רש"י בגמרא סוטה לעיל, בהסתמך על סדר עולם רבה, פותר את הנושא במרד אבשלום כאשר דוד בורח לעבר הירדן ואלה דבריו: "כשברח דוד מפני אבשלום יצא מירושלים שאל צדוק באורים ותומים ועלתה לו שהשיבוהו. ושאל אביתר ולא עלתה לו, שנאמר: ויעל אביתר - שנסתלק מן הכהונה מפני שלא נענה באורים ותומים. והכי תניא בסדר עולם וכו'". הכל על בסיס הפסוק בשמואל ב טו כד: "וְהָיָה גַם צְדוֹק וְכָל הַקְּוִיִּים אֲתוּ נְשָׂאִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' אֶלְהֵינוּ וַיֵּצֵא אֶבְיָתָר עַד תָּם כָּל הַיָּמִים לְעִבְרוֹ מִן הָעִיר". והעניין צריך עיון נוסף.

²⁰ היינו, אין לתלות תקוות שמהרה יחזרו האורים ותומים ועל פיהם נדע מה נעשה, אלא צריכים ללמוד לחיות בלעדיהם. הגמרא שם עוד מדברת על רוח הקודש ובת קול: "תנו רבנן: משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ואע"פ כן היו משתמשים בבת קול". ומאות שנים אחרי כן מזכיר אחד מגדולי הראשונים – הראב"ד (בהשגותיו לרמב"ם הלכות שופר סוכה ולולב ח ה) – את רוח הקודש שהופיעה בבית מדרשו. אך אנו, תלמידי עזרא ואין לנו שיעור רק התורה הזאת ומידות וכללים על פיהם היא נדרשת ופועלת. ראה קידושין סט ע"ב על הפסוק הנ"ל מספר עזרא: "תניא, ר' יוסי אומר: גדולה חזקה, שנאמר: ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזילי אשר לקח מבנות ברזילי הגלעדי אשה ויקרא על שמם. אלה בקשו כתבם המתייחסים ולא נמצאו ויגואלו מן הכהונה. ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ותומים. ואמר להם: הרי אתם בחזקתכם, במה הייתם אוכלים בגולה? בקדשי הגבול, אף כאן נמי בקדשי הגבול".

²¹ וכמו שממשיך ואומר הפסוק הסמוך בתהלים פרק קב שם: "תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל יי". וכבר נדרש פסוק זה בפנים רבות על הדורות המאוחרים. ראה מדרש תהלים (בבובר) מזמור קב: "תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל יי - וכי עד עכשיו עתידה אומה אחרת להבראות, שהוא אומר ועם נברא? אלא אמר ר' יהודה בר סימון: זה דורו של מרדכי שנבראו כבריה חדשה. ורבנן אמרו: אלו הדורות שחייבין במעשיהם הרעים, ובאין ועושים תשובה ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכיפורים. ולפי שהם מחדשים את מעשיהם, הקב"ה בורא אותם ברייה חדשה. ומה להם לעשות? יש להם ליטול אתרוגיהן בידיהם ולולביהן וערבי נחל והדסים להלל אותך, הוי אומר ועם נברא יהלל יי". בפורים, ימים נוראים (כיפורים) וכל ימות השנה. ראה דברינו לסוכות [מכיפור לכפות ומכסה לסוכות](#).